

Pokud vám název článku cosi připomíná, je to v pořádku. Jan Neruda ve svém fejetonu „Kam s ním“ řeší trampoty se slavníkem. V současné době zase rodiče malých dětí často řeší otázku, kam s dvouletým dítětem. Odborníci diskutují o tom, zda je vhodné, aby se dvouleté děti vzdělávaly v mateřské škole, neboť ve schválené novele školského zákona je uvedeno, že „předškolní vzdělávání se organizuje pro děti ve věku zpravidla od 3 do 6 let, nejdříve však pro děti od 2 let“.

PHDr. JANA KROPÁČKOVÁ, PH.D.

Kam s nimi... aneb Dvouleté děti v mateřských školách, dětských skupinách, mikrojeslích

Patří dvouleté děti do mateřských škol, nebo ne? Jaké možnosti mají jejich rodiče, pakliže zvolí dvouletou rodičovskou dovolenou? A jak stát podporuje rodiny v oblasti sladování pracovního a rodinného života?

I Téma rodinné a sociální politiky

Téma institucionální péče o děti mladší 3 let je v naší zemi diskutovaným problémem mnoho let a momentálně nejčastěji pokládanou otázkou je vzdělávání dvouletých dětí. K této problematice se vyjadřují politici, ale na různých odborných fórech i pediatri, psychologové, pedagogové, sociologové a další odborníci. Jelikož se téma dotýká postavení žen ve společnosti,

jejich zaměstnanosti, uplatnění na trhu práce a vnímání rolí žen a mužů, zabývají se danou problematikou také úředníci jednotlivých ministerstev: od ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy přes ministerstvo práce a sociálních věcí až po ministerstvo zdravotnictví.

Někteří odborníci odkazují na zkušenosti jesle péče před rokem 1989, jiní na zkušenosti ze zahraničí. Původní instituci jeslí oprávněně vytýkají kolektivistickou výchovu, upřednostňování zájmů společnosti před zájmy dětí, a tudíž nerespektování jejich potřeb. Zároveň vyzdvihují pozitiva rodinné výchovy, tj. péči rodiny o děti do 3 let věku v domácím prostředí. Je nutné si uvědomit, že obě zkušenosti jsou značně citově a individuálně

podmíněny, protože každý přece ví, že jesle nejsou pro děti dobré, každý byl malým dítětem a sám zažil, že nejlépe mu bylo doma u maminky...

Nezisková organizace Gender Studies (www.genderstudies.cz) se aktivně věnuje genderovým otázkám, poskytuje informační, vzdělávací a konzultační služby v oblasti rovných příležitostí žen a mužů na trhu práce, nabízí poradenství (www.rovneprilezitosti.cz) nejenom v oblasti flexibilních forem práce na mateřské či rodičovské dovolené, ale komplexně i v oblasti pracovního práva pro osoby, které se cítí znevýhodněny na trhu práce z důvodu pohlaví, věku apod. Zároveň poukazuje na zkušenosti v zahraničí, kde dochází k lepšímu sladění pracovního a rodinného života rodin s malými dětmi díky větší flexibilitě

forem práce (zkrácený pracovní úvazek, pružná pracovní doba, home office – práce z domova, job sharing – sdílení pracovního místa atd.), vyššímu zapojení otce do péče o výchovu dítěte a širší nabídce alternativních služeb péče o děti.

- **mateřské školy** (poskytující vzdělávání).

Největší rozvoj jeslí byl zaznamenán v poválečném období vlivem zvýšené potřeby zapojení žen do pracovního procesu. Instituce jeslí v ČR byla

žována za předškolní instituce, stala se prvním článkem tehdejší výchovně-vzdělávací soustavy a měla pedagogický i sociální význam. Vznikala tam, kde samotné jesle zřízeny nebyly. Pro tato zařízení byl rovněž vypracován **program výchovně-vzdělávací práce**. Jeslové třídy společných zařízení byly určeny dětem od 2 let věku a pracovaly v nich dětské sestry (tak jako v klasických jeslich).

Samostatné jesle byly definovány jako výchovná zařízení s léčebně preventivní péčí. Je třeba podotknout, že prostředí jeslí se vyvíjelo a tyto instituce vypadaly tehdy mnohem vstřícněji a přístupněji než v 50. letech. Nejenom jejich vzhled, ale i samotná péče o děti se měnila zásluhou nových poznatků v oblasti medicíny a vývojové psychologie. Avšak ani v době největšího rozmachu nebyly jesle využívány v takové míře jako mateřské školy.

Mateřské školy z kapacitních důvodů doposud nepřijímaly dvouleté děti, tzv. městských jeslí je nedostatek a soukromá zařízení jsou pro mladé rodiny často finančně nedostupná.

I Ohlédnutí do historie

Institucionální péče o děti raného věku má u nás dlouhou tradici. Jesle byly původně zakládány jako ústavy ošetřovací, jež podléhaly zdravotnickým pravidlům. V průběhu 19. století vzniklo několik typů zařízení, která částečně nahrazovala nezbytnou rodinnou péči. Mezi nejstarší zařízení patřily nalezince, prostřednictvím kterých dřívější společnost pečovala o děti nemanželské, nechtěné a odložené. K dalším podobným zařízením patřily sirotčince, jež zajišťovaly péči dětem bez rodičů. Je třeba uvést i zařízení pečující o nemocné děti:

- **dětské nemocnice** (péče o děti krátkodobě nemocné či oslabené);
- **chorobince** (péče o děti dlouhodobě nemocné či trpící nevyléčitelnými chorobami).

Na našem území byly **první jesle založeny v Praze roku 1854**, ale jednalo se o německé charitativní zařízení. Teprve **v roce 1884 vznikly první české jesle**. Jesle podobně jako opatrovny neměly význam vzdělávací či výchovný, ale primárně se jednalo o funkci sociální a zdravotní, protože byly určeny dětem rodičů z nejslabších sociálních vrstev. Roku 1868 byla ve školském zákoně a následně v ministerském výnosu z roku 1872 institucionální péče o děti do nástupu povinné školní docházky rozdělena mezi několik institucí:

- **jesle** (určeny k péči o děti do 3 let věku);
- **opatrovny** (sloužící jako sociální zařízení pro předškolní děti);

chápána jako zdravotnické zařízení pečující o zdravé děti do 3 let věku, a to nejenom širokou veřejností, ale takto jsou definována například i v *Pedagogickém slovníku*: „Zdravotnické zařízení zabezpečující všestranný rozvoj dětí zpravidla ve věku do 3 let. Navazuje na péči v rodině.“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2003).

V 70. letech 20. století ministerstvo zdravotnictví legislativně vymezilo jesle jako zvláštní dětská zařízení, která vyhláškami následně kategorizovalo:

- **dle délky provozu:** jesle s denním, s týdenním a nepřetržitým provozem;
- **dle zřizovatele:** jesle územní (řízené místním nebo městským národním výborem),

jesle závodní (určeny dětem rodičů daného závodu), jesle družstevní (určeny pro děti rodičů daného družstva);

- **dle umístění v budovách:** na samostatná zařízení jeslí a společná zařízení jeslí a mateřské školy.

V 80. letech byla zákonem **společná zařízení jeslí a mateřské školy** pova-

V 90. letech začal v naší společnosti převažovat názor, že matky mají být s dětmi co nejdéle doma. V tu dobu došlo ke snížení porodnosti, prodloužení rodičovské dovolené až na čtyři roky, což mělo dopad na snižování kapacit mateřských škol a v podstatě na vymizení jeslí. Následně byly novelou školského zákona (1991) jesle vypuštěny ze školské soustavy. V důsledku výrazného snížení počtu dětí v mateřských školách i jeslich došlo k „optimalizaci“

sítě obou typů zařízení. Přestože na přelomu století nastal demografický růst populační křivky, jesle se již neobnovily a do mateřských škol se nedostávaly ani děti čerstvě tříleté.

I Rodiče (ne)mají možnost výběru

Rodiče malých dětí mají od roku 2013 možnost volby délky rodičovské dovolené, což je spojeno s termínem „třírychlostní“ **rodičovská dovolená**, který nabízí rodičům možnost volby, jak dlouho zůstanou se svým dítětem doma. Po tuto dobu pobírají tzv. rodičovský příspěvek. Období, kdy maminka zůstává s dítětem doma, se běžně nazývá „mateřská“. Podle zákona se však toto období dělí na **mateřskou dovolenou a rodičovskou dovolenou**. Mateřská

dovolená trvá 28 týdnů (může trvat i 37 týdnů, pokud se ženě narodily dvě děti nebo více dětí). Mateřská dovolená začíná 8–6 týdnů před

dem). Toto pojištění za ni buď platí zaměstnavatel, nebo si je hradí sama jako podnikatelka (osoba samostatně výdělečně činná). Do této doby se započítává například i doba studia, ale nezapočítává se doba strávená v evidenci na úřadu práce.

Po mateřské dovolené následuje **rodičovská dovolená**, která trvá **do 2, 3 nebo 4 let věku dítěte**. Na rozdíl od mateřské dovolené na ni může nastoupit nejenom matka, ale i otec. Díky třírychlostní rodičovské dovolené si rodič sám zvolí, jak dlouhá jeho dovolená bude. Od zvolené délky se následně odvíjí i výše dávek, které dostává. Během rodičovské se již jedná o dávku sociálního zabezpečení a ta je pro všechny stejná (do výše 220 000 Kč) bez ohledu na výši jejich původních příjmů (na rozdíl od peněžité pomoci v mateřství).

Po dobu mateřské dovolené není možné si přivydělávat, což u rodičovské dovolené lze. Výše přívýdělku je neomezená, rodič pouze musí

maly dvouleté děti (z důvodů kapacitních), tzv. městských jeslí je nedostatek a soukromá zařízení jsou pro mladé rodiny často finančně nedostupná.

Důvodů, proč rodiče volí dvouletou rodičovskou dovolenou, je samozřejmě více. Může se jednat o ekonomické důvody rodiny, nižší angažovanost prarodičů ve výchově, kvalitu trávení volného času, obavy z nezaměstnanosti, odlišné prožívání mateřství, snahu o sladění rodinného a pracovního života atd. V mezinárodním srovnávání je česká mateřská a rodičovská dovolená jednou z nejdelších.

I Institucionální péče a hledání možností

Stávající možnosti rodičů v České republice z hlediska současné nabídky předškolních institucí pečujících o děti od narození po vstup do základní školy nejsou ve srovnání se zahraničím dostačující. **Původních městských jeslí je velký nedostatek a ve většině měst vůbec neexistují**. Od 1. 1. 2014 tyto instituce nemohou být provozovány jako zdravotnická zařízení, proto se zřizovatelé museli rozhodnout, jaký bude jejich další osud. Jako první možnost se nabízí provozovat jesle jako vázanou živnost péče o děti do 3 let věku v denním režimu. Jedná se tedy velmi často o **soukromá zařízení vybírající většinou vysoký poplatek za péči o dítě**, neboť průměrné náklady na jedno dítě se pohybují kolem 13 000 Kč (měsíční poplatek za celodenní péči o dítě však může dosahovat i 20 000 Kč). Jesle lze provozovat rovněž **v režimu obecných právních předpisů** (například jako příspěvkovou organizaci či organizační složku obce). Takovéto jesle většinou nepřerušily svůj provoz, je jich však velmi málo (asi 50 v celé ČR), nejčastěji se nacházejí ve velkých městech, a to díky finanční podpoře obce, neboť nejsou dotovány ze státního rozpočtu. Daná obec se sama rozhodne, v jaké výši bude provoz dotovat a kolik musejí doplatit rodiče dětí.

V jeslích nejčastěji pracovaly dětské sestry, ale v současné době se v nich můžeme setkat i s vychovatelkami či chůvami. S ohledem na změnu zákona o zdravotních službách se v jeslích už

plánovaným porodem.

V průběhu tohoto období pobírá žena tzv. **peněžitou pomoc v mateřství** (dávka nemocenského pojištění, která se vypočítává stejně jako běžná nemocenská z 60% průměrné mzdy za posledních 12 měsíců). Aby měla žena nárok na vyplacení peněžité podpory v mateřství, musí před ní pracovat a platit si nemocenské pojištění (po dobu alespoň 270 dní v posledních dvou letech před poro-

zajistit celodenní řádnou péči o dítě. Dítě však nemůže v této době denně docházet do jeslí či mateřské školy. V takovém případě by rodič o rodičovský příspěvek přišel. Někteří rodiče volí z nabídky dvouletou rodičovskou dovolenou, což jim stát umožňuje, ale velmi často nastává problém, že nemají možnost zajistit celodenní péči o své dítě. Mateřské školy doposud nepřijí-

nemusejí dodržovat přísná hygienická opatření, chybí metodické vedení jeslí atd. Jesle většinou čerpají ze zkušeností a tradice *Metodiky výchovné práce v jeslích a mateřských školách* (1985) nebo využívají výstupů projektů (např. *Péče o děti jako mezigenerační most*, více na www.zpraha4.cz).

Pokud v obci nejsou jesle nebo jsou soukromé jesle finančně nedostupné, snaží se rodiče přihlásit své dítě již od 2 let do mateřské školy. **Mateřské školy** nepřijímaly dvouleté děti z důvodu plné kapacity (ředitelky musejí přednostně přijmout děti před vstupem do základní školy), avšak MŠMT zaznamenalo v některých regionech vlivem demografického poklesu zvyšující se počet dvouletých dětí. Aby byla zajištěna kvalita předškolního vzdělávání, je nutné s ohledem na přítomnost dvouletých dětí upravit podmínky v mateřské škole. Především se jedná o **počet dětí na jednoho pedagoga**. V souladu s RVP PV (2004) respektuje osobnostně orientované pojetí předškolního vzdělávání potřeby a zájmy každého dítěte. Aby je bylo možné naplnit i ve třídě, kde jsou vzdělávány děti mladší 3 let, je třeba zajistit **souběžné působení dvou pedagogických pracovníků** a mít k dispozici i **pomoc jednoho nepedagogického pracovníka** k zajištění potřeb dětí (dopomoc při převlékání, zajištění hygieny atd.).

I Dětská skupina a mikrojesle

Dětská skupina je další nabízenou variantou poskytování péče o děti raného věku na základě **zákona č. 247/2014 Sb., o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině**. Jedná se o **službu sociální, nikoli vzdělávací**. Činnost pečujících osob v dětské skupině spočívá „... v hlídání a péči o dítě...“. Poskytovatel musí splňovat kvalifikační předpoklady, vést evidenci dětí, sepsat s rodiči písemnou smlouvu o poskytování služby a musí pracovat na základě schváleného plánu výchovy a péče o dítě. Poskytovatel nemusí zajišťovat stravování dětí. Kontrolním orgánem je **Státní úřad inspekce práce**. Dětská skupina není vyvázána z povinnosti očkování. Dítě, které není očkováno, nesmí být přijato.

Stejně jako u vázané živnosti jsou i zde veškeré náklady hrazeny zřizovatelem a rodiči. To znamená, že pokud nejsou náklady financovány z prostředků ESF, je i tato varianta péče o dvouleté dítě pro některé rodiče finančně nedostupná (činí zhruba 4000 Kč bez stravování).

Další alternativu představují **mikrojesle**, které budou nabízet pravidelnou profesionální péči o děti **ve věku od 6 měsíců do 4 let v kolektivu maximálně čtyř dětí**, a to pět dní v týdnu

nových zařízení pro nejmenší čerpat evropské prostředky.

V mikrojeslích musí být zajištěna **individuální výchovná péče zaměřená na rozvoj schopností a návyků s ohledem na věk dítěte**. Tato péče o dítě je doplňkem péče rodinné, není její náhradou a odpovídá věkovým a individuálním zvláštnostem dítěte. Samozřejmostí je bezpečnost a zdraví dítěte, pobyt na čerstvém vzduchu, spánek v odpovídajícím hygienickém prostředí a osobní hygiena dítěte.

Péče o dítě v mikrojeslích je doplňkem péče rodinné, není její náhradou a odpovídá věkovým a individuálním zvláštnostem dítěte.

minimálně osm hodin denně. Jedná se o určitý **typ veřejné služby pečující o nejmenší děti**, která by měla být dostupná všem zájemcům. V zahraničí fungují podobná zařízení již řadu let a naše republika má taktéž určité zkušenosti z dob komunismu, kdy existovaly pořadníky, jež poté vymizely. Následně byl roku 2007 podporován jejich vznik v rámci tzv. prorodinného balíčku. Na rozdíl od klasických jeslí je v mikrojeslích menší počet dětí (jak již bylo uvedeno, kolektiv maximálně čtyř dětí ve věku od 6 měsíců do 4 let). **Méně náročná kritéria na prostředí a provoz** vedou k rychlejšímu a méně finančně náročnému založení tohoto typu zařízení, což umožňuje lépe reagovat na poptávku v dané lokalitě. Požadovaný provoz mikrojeslí je **pět dní v týdnu minimálně osm hodin denně**. Rozsah umístění dítěte záleží na dohodě mezi rodičem a poskytovatelem služby.

Ministerstvo práce a sociálních věcí umožňuje obcím, organizacím zřízeným obcemi či neziskovým organizacím získat finanční podporu na vybudování a provoz těchto zařízení. Finanční prostředky lze využít i na vzdělávání, díky němuž je možné získat například profesní kvalifikaci chůva pro děti do zahájení povinné školní docházky. Města a neziskové organizace budou moci na zakládání

Vznik mikrojeslí je podpořen výzvou č. 126 a 127 „Pilotní ověření péče o nejmenší děti v mikrojeslích“, vyhlášenou v rámci Operačního programu Zaměstnanost umožňujícího obcím, organizacím zřízeným obcemi či neziskovým organizacím získat finanční podporu na vybudování a provoz mikrojeslí. Finanční prostředky lze využít i na vzdělávání (mj. k získání profesní kvalifikace chůva pro děti do zahájení povinné školní docházky). Ministerstvo vyčlenilo 40 milionů korun pro Prahu a celkem 100 milionů pro další regiony. Zájemci si o peníze budou moci požádat během května a června. Z výzvy vyplývá, že mikrojesle mají vedle dětských skupin pomoci lidem sladit rodinný a pracovní život. Vypsána výzva na podporu mikrojeslí má otestovat nový systém péče o nejmenší, zajistit vzdělání pro chůvy a zároveň zavést pro děti garantované místo v předškolním zařízení. V tomto směru se otevírá nový prostor i pro mateřské školy.

I Několik závěrečných slov

Někdo může zařazení dvouletých dětí do mateřské školy chápat jako alternativu předškolního vzdělávání či jako doplňkovou činnost mateřských škol, jiný to bude pojmout jako nutnost pro přežití mateřských škol v důsledku snižujícího se počtu předškolních dětí.

Vždy je však třeba respektovat potřeby konkrétního dítěte, potřeby konkrétní rodiny a podmínky předškolního vzdělávání. Hledání optimální cesty je pro všechny aktéry (dítě, rodiče, učitele, ale i zřizovatele instituce) náročné.

Časopis Poradce ředitelky mateřské školy poskytuje pět let pod redakčním vedením Mgr. Šárky Kociánové, jejíž profesní působení v Nakladatelství FORUM s aktuálním číslem končí, nové informace z oblasti předškolního vzdělávání, školské legislativy, ale taktéž inspirace ze zahraničí, ukázky dobré praxe a podněty k úvahám, jakými dalšími cestami se mohou mateřské školy ubírat v souladu s osobnostně orientovaným pojetím předškolní výchovy. Časopis slaví páté narozeniny, což je analogicky významný okamžik v životě předškolního dítěte, neboť v některých mateřských školách bývá pasováno na „předškoláka“, který vstupuje do posledního ročníku předškolního vzdělávání a čeká ho zápis do školy. Šéfredaktorce Šárce se podařilo vychovat samostatné „dítě“, které pod

Doporučené informační zdroje

- J. Dittrichová, M. Papoušek, K. Paul: *Chování dítěte raného věku a rodičovská péče*, Grada, Praha 2004
- D. Greger, J. Simonová, J. Straková (eds.): *Spravedlivý start? Nerovné šance v předškolním vzdělávání a při přechodu na základní školu*, Pedagogická fakulta, Univerzita Karlova, Praha 2015 (dostupné z http://pages.pedf.cuni.cz/uvrv/files/2016/04/Spravedlivy_start.pdf)
- I. Grůzová, Z. Syslová: *Dvouleté dítě v předškolním vzdělávání*, Masarykova univerzita, Brno 2015 (dostupné z <https://munispace.muni.cz/index.php/munispace/catalog/book/795>)
- H. Hašková, S. Saxonberg, J. Mudrák: *Péče o nejmenší: boření mýtů*, Sociologické nakladatelství, Praha 2012
- J. Kropáčková: *Specifika práce s dvouletými dětmi v mateřské škole 1, 2, 3*, Praha 2015 (dostupné z <http://www.rvp.cz>)
- J. Průcha, Z. Syslová, I. Borkovcová: *Péče a vzdělávání dětí v raném věku. Komparace české a zahraniční studie*, Wolters Kluwer, Praha 2014
- H. Splavcová, J. Kropáčková: *Vzdělávání dětí od dvou let v mateřské škole*, Portál, Praha 2016

jejím vedením získalo potřebné kompetence a velmi dobře se adaptovalo v prostředí mateřských škol. Ráda bych jí proto tímto způsobem poděkovala nejen za poskytování kvalitních informací a otevření diskusního prostoru,

ale taktéž za laskavý a profesionální přístup. ■

Autorka je prodělkankou pro studijní záležitosti a zároveň působí na katedře preprimární pedagogiky PedF UK v Praze

INZERCE

Máte za sebou náročný den? Jdete z práce domů a uvnitř vaší duše pořád dríme napětí? Již několik dní za sebou jste nervózní a nevíte proč? Špatně usínáte? Probouzíte se o hodinu až dvě dříve, než vám ráno zazvoní budík? Cítíte, že se potřebujete uvolnit a zklidnit? V centru Prahy najdete skvělou možnost, jak pro sebe něco udělat. Dopřejte si zklidňující večerní relaxační masáž!

Kde? V Hogudo studiu v Petřínské ulici 12 nedaleko Újezda a náměstí Kinských (tram č. 6, 9, 12, 20, 22, zastávka Újezd; BUS 167, Švandovo divadlo).

Devadesátiminutová čínská zklidňující hogudo masáž v Hogudo studiu odstraní starosti, problémy a dodá vám energii na několik následujících dní. Zklidňující čínská hogudo masáž využívá principy asijské (zejména čínské) medicíny. Během masáže postupně uvolňujeme svalové partie. Uvolňování pomocí jemného tlaku rukama se děje přesně v souladu s jednotlivými meridiány v těle, čímž dochází k fyzickému a poté i duševnímu zklidnění a obnově toku energie v organismu. Masáž působí i na některé akupresurní body, které jsou důležité pro nastolení duševní harmonie.

Zklidňující hogudo masáže můžete navštívit v průběhu června vždy **u úterý, ve středu, ve čtvrtek a v neděli od 18.00** (začátek první masáže) **do 22.00 hodin** (začátek poslední masáže). Cena za relaxační asijskou masáž činí nyní pouze **500 Kč/90 minut (platí pouze do konce měsíce června)**. V ceně je i lahodný čaj před masáží a po ní.

Více informací a objednávky: 732 875 916; hogudo.zdravi@gmail.com; www.hogudo.cz

